

TANÜGYI SZEMLE.

A közoktatásügyi minster beváltotta szavát. A kisedóvási törvény készen van. Nem hiába, hogy országgyűlési tárgyalását az elkeresztelési viták előzték meg, mert még az oly szelid báránnyelből is, minő a „fohászszzerű ima“, csaknem felekezeti égháboru keletkezett. Hogy is lehet nálunk vallási közömbösségről panaszkodni, mikor még az óvodába is készek vagyunk bevinni a kátét!? Bizony, ha oly zelozitással gyakorolnók a vallásosságot, mint a mily hévvel kelünk az egyház képzelt jogsérelmének elhárítására, még megérnök a régi hitélet renaissance-korszakának felviradását! Hanem a mondva csinált illusiók ephémér-éltűek. Ilyenek a nemzetiségi siralmak is a kisedóvó intézetek magyarosító veszedelme fölött. Mert hát hol fognak rendszeres óvodák szerveztetni, a hol a tanításnak némi parányi mértéke előfordulhat? Az ország legvagyonosabb (legtöbb adót fizető) községeiben. No már ezek számához a nemzetiségi területek nem nagy contingenst szolgáltatnak. Vagy tán a nyári menedékházak rémitették ugy el őket, melyekben egy pár óra a kisedek felügyeletét a tanítók feleségei fogják teljesíteni, a kik ugyan sem magyar nyelvismeretük, sem írni-olvasni tudásuk bőségével veszedelmet nemzeti integritásuk birodalmában okozni nem fognak.

Egy szász nemzetiségű képviselő azt állította a kisedóvási törvény tárgyalása rendén, hogy többnyelvű miveltég előfordul ugyan egyeseknél, de néptömegeknél nem; azok tehát erre nem is kényeszerithetők, nem is képesithetők. Hát erdélyi embernek tudnia kellene, hogy erre nálunk tömegesen vannak ellenkező példák, mert számtalan vegyes lakosságú községünkben érti és beszél a nép egymás nyelvét, a nélkül, hogy az iskola ez eredményben közreműködött volna. Nem is nagyon szükséges tehát a többnyelvű néptömegek példájáért Svájc lakosságára utalnunk, hol a német-francia, olasz-német s megfordított kétnyelvűség a rég megszokott, közönséges és természetes dolgok közzé tartozik ugy a közéletben, mint az iskolában. Ám azért a svájci német, olasz és francia épp úgy nem vetkőzött ki saját nyelvéből és nemzeti jellegéből, mint a hogy azt nálunk se kívánja senki a nemzetiségektől. Ezek igaz érdekeinek azért nem a jajveszékeltők, hanem a magyar kormány és parlament a valódi képviselői.

A közoktatásügyi kormány legújabb rendeletével is az ők javukat czélozza, midőn az u. n. paptanítói állások szétválasztását hagyja meg az egyházaknak. Ez intézkedés törvényes alapja a nép-

oktatási törvény 133. és 141. §-ában foglaltatik, indító oka pedig az, hogy az ily lelkészek, míg egyfelől a tanítóktól megkivánt külön szakképzettséggel nem bírnak, addig másfelől egyházi hivataluk miatt a tanügyi hatóság ellenőrző felügyeletét is megnehezítik s tanítói teendőikben is gyakran akadályozva vannak. „Mínthogy azonban lehetnek oly rendkívüli helyi viszonyok, melyek a lelkészi és tanítói állomások időleges egyesítését indokolttá teszik,“ hajlandó a minister az egyházi főhatóság előzetes felterjesztése alapján azt esetről-esetre engedélyezni. Ez az ügy egyházunkat kevésbé érdekli, de az erdélyrészi társegyházak nagy részének komoly gondot fog okozni. A nehézség abban rejlik, hogy azon állomások legnagyobb részére nem kerül a törvény által követelt okleveles tanító, oly csekély a fizetés. Új jövedelem-forrás után kell hát nézni, a minek ha sikere lesz, kétségtelen előhaladást fog maga után vonni ez az intézkedés a népoktatás terén.

Ezzel rokon természetű újabb rendeletet adott ki a ministerium a népiskolai segéd-tanítók ügyében. Sok iskolánál, főkép a róm. és gör. kath. egyházban, szokásba vétetett azon eljárás, hogy nagymérvű kántori teendők, néha talán magánkényelem vagy gazdasági foglalkozás okán, a kántortanító önkényüleg fogad fel segéd-tanítót igen korlátolt díjazásra, s azon ajánlattal, hogy őt a tanítói képesítő vizsgálatra előkészíti. Az ily segédek nagy része elemi iskolánál egyebet nem végzett s a tanítás még is egészen reájok bízatik. Ezen eljárás, a mellett, hogy a népoktatási és nyugdíj-törvénybe ütközik, mert az csak képesített segéd-tanítókat ismer el, ez pedig a nyugdíj-igényt a tényleges tanítói szolgálathoz fűzi, az illető iskolák érdekeivel is ellenkezik, mert a tanítás színvonalát alább szállítja s a tanítók alkalmazásának egyházhatósági jogát érzékenyen csorbitja. Ez abusus megszüntetésére az egri érsek által két év előtt tett intézkedést a minister feltétlenül helyeselve, az összes hazai egyházmegyei hatóságokat megkereste, hogy a segéd-tanítók szükséges alkalmazása jövőben csupán az iskolaszék, egyházkerületi tanfelügyelő és egyházmegyei hatóság útján eszközöltessék s az alkalmazandó segéd-tanító oklevéllel bírjon, vagy legalább is képezdét végzett tanítójelölt legyen. Hasonló rendelet adatott ki a megyei és városi közigazgatási bizottságoknak is, a hatóságuk alatti iskolánál esetleg szokásos hasonló körülményekre vonatkozólag. Ez intézkedés is egyik bizonyítéka a közoktatásügyi kormány komoly törekvésének az iskolák intensív fejlesztésében.

Az egyházakat közvetlenül érdeklő másik legújabb rendeletével a minister a gymnasiumok mellett fentartott elemi iskolákat is a népiskolai nyugdíj-kötelékbe sorozza. Valószínű, hogy e kötelezettség alól menekülni kísérletet tesznek az illető hatóságok. Kétségkívül terhes is lesz most egyszerre visszamenőleg 16 esztendőre befizetni az iskola-fenntartói járulékokat. Minden egyes tanítói állomás után, akár rendes, akár segéd- vagy ideiglenes tanerővel volt az betöltve, sőt ha ürességben is volt a szervezett állás, 12 forintot kell évenként befizetni az 1875. évi XXXII. t.-cz.

29. §-a 3-ik pontja értelmében. A szóban levő időre tehát 192 frtot. Hát ennek háromszorosa, négyszerese bizony tetemes összeg s kár volt a kormányoknak és közegeinek nem a maga idejében intézkedni, hogy a befizetések így fel ne szaporodtak volna. De ennél egyéb szavunk a dolog ellen nem is lehet, mert semmi elfogadható okot nem találunk arra, hogy a gymnasiumi elemi iskolák kivételt képezhessenek a népoktatási tanintézetekre háruló kötelezettségek és jogok alul. Mert jól jegyezzük meg, hogy nemcsak az előbbiekre, hanem az utóbbiakra is kell gondolnunk. A nyugdíj-törvény ugyanis jogot ad a tanítóknak, hogy nyugdíj-igényök szolgálati idejük kezdetétől számíttassék. E jog azonban csak úgy érvényesülhet, ha állásuk után az illetékek tényleg be is fizették. S a gymnasiumoknak magukat ez alól kivonni annyit jelentene, mint elemi tanítóikat szolgálati érdekeikben megrövidíteni. Ez nem volna méltányos, de meg az iskolának sem állana érdekében, ha azt akarja, hogy mindig biztosan kapjon jól képzett tanítókat, a kik e kedvezőbb körülmények között állandóbban is maradhatnak helyükön.

Ha még ezek után megemlítjük, hogy a közoktatásügyi minis-teriumban közelebről szaktanácskozás tartatott a népiskolai rajz-tanítás és testgyakorlás ügyében, — hogy előkészület foly a tanfelügyeletnek díjazandó ideiglenes iskolalátogatók-kal leendő kiegészítésére, — a nemzetiségi iskolák tankönyveinek ellenőrzése a tanfelügyelőknek ismételve meghagyatott, főképp a földrajzi és történelmi nevek elferdítésének szemmel tartására hivatván fel figyelmök, — s a Calderoni céggel öt évre szóló szerződés kötött a népoktatási és középiskolai taneszközök hazai előállítására s a külföldiekkel legalább is egyenlő árban szállítására: ezekben érintve vannak a közoktatási kormány legújabb közérdekű intézkedései, a melyek magukban is élénk bizonyosságot tesznek a legéberebb, minden irányu folytonos tevékenységről. Lehetségetlen nem éreznünk e téren is az új aera beköszöntését.

Kolozsvár népoktatásügyi helyzete is évről-évre javul ugyan; de hogy még mily sok a teendő e téren, mutatja a múlt évi statistikának azon szomorú adata, hogy tanköteleseinek 27%-a marad iskolázatlanul, szám szerint 1061 mindennapi és ismétlő tanköteles (róm. kath. 305, gör. kath. 102, gör. kel. 2, helv. hitv. 511, ág. hitv. 20, unitárius 19, izraelita 102,) kiket már is tultömött iskoláinkban nincs hova elhelyezni. A tanhelyiségek és iskolák szaporítása tehát mind a törvényhatóságnak, mind a hitfelekezetek egy részének elodázhatatlan feladata. Egy új iskola megnyitása az u. n. „kétvíz között“ a jövő tanév elejére el is van már határozva, valamint ugyanakkor fog életbelépni felsőbb leányiskolánk új szervezete hat osztályval, melynek két osztály szaporulata elemi leányiskolánk népességére fog mérséklő hatást gyakorolni. Az ev. ref. hitközségen már a sor, hogy külvárosi iskoláit az odatartozó népesség befogadására alkalmassá tegye, mi által az iskolabajárók százaléka legalább az országos átlagra (83%) fölemelhető lesz.

Reményünk van egy állami óvóképezde felállítására is a

kolozsvári tanítónőképző intézettel kapcsolatban, mire nézve ez utóbbinak igazgatótanácsa utóbbi ülésén fogadott el és terjesztett fel a miniszterhez egy javaslatot.

Meg kell emlékeznünk még Kolozsmegye közigazgatási bizottságának egy közelebbi határozatáról, melyben kimondotta, hogy olyan gyermekektől, kik valamely nyilvános iskolába beiratkoztak és feljárnak, egy más iskolai hatóság által követelt tandíj felhajtásában közigazgatási segílyt nem nyújt, miután a kétszeres tandíj a szülők azon törvény által biztosított szabadságát korlátolná, hogy gyermekét mindenki azon iskolában taníttatja, a hol neki tetszik. A tanszabadság ez elvét megvédelmezni közoktatási és állami érdekek egyaránt szükségessé teszik. Reméljük is, hogy ha a közoktatásügyi miniszter a fentforgó körülményekről felvilágosítást nyer, hasonló irányu általános intézkedést fog tenni ez ügyben.

KOZMA FERENCZ.

IRODALMI ÉRTESEITŐ.

„Gróf Csáky Álbin jeles beszéde az elkeresztelés tárgyában a képv. házban nov. 27-én 1890. Irodalmi stýlusból magyarra fordította egy anyanyelvét szerető és becsülő hazafi. Szerző kiadása. Nyomatott Urópiában.“ E füzet, mint a benne foglalt észrevételekből gyanítani lehet, nagy nyelvtudó-sunk, Brassaitól származik. Az irodalmi nyelvnek ama hibáit akarja helyre-igazítani, melyeket íróknál és szónokoknál talál. Hogy éppen a minister beszé-dét választotta ki erre, ez egygyel több ok, hogy különösen szónokok minél nagyobb figyelemmel tanulmányozzák a közlött észrevételeket. Ára 30 kr s kap-ható Kolozsvárt Stein Jánosnál.

Jékey Aladár költeményei megjelentek, csinos kiállításban. Egy kötet, melyet élvezettel, gyönyörrel olvasunk. Jékey első költeményeit mint tanuló, főiskolánk Ifjusági Lapjában írta. Egy darabig aztán szünetelt, vagy legalább nem adott életjelt magáról, de a mi az utóbbi években tőle megjelent, annál tisztultabb izlés jellemzi. A szépirodalmi lapok igen kedvezőleg fogadták kötetét, melyben különböző tárgyakról énekel. Méltán. Nemcsak hogy szépen foly-nak dalai, hanem igaz költészet s erő és tartalom van bennük és hozzá kell tennünk azt is, a mi nem kevésbé dicséri, lélektani képtelenségektől mentek. Van a kö-tetben vallásos tárgyú költemény is, a folyóiratunkban is megjelent „Egy az Isten“ című, melyben erős hit nyitvánul. Üdvözljük a költőt, kitől meguji-tandó énekes könyvünk számára is értékes műveket várhatni, annál is inkább, mert éppen e kötetében megmutatta, hogy az illető tárgyhoz mennyire meg tudja a megfelelő versformát találni. A kik olvasóink közül előfizetés útján nem rendelték volna meg a könyvet, értesítjük, hogy szerzőnél — Kolozsvárt 1 frt 40 krért még lehet kapni példányokat.

Költe-mények Mátyás királyról. Írta Radnyánszki Gyula. Kiadta Rózsa Kálmán és neje Budapesten. Ára 10 kr.

A M. Tud. Akadémia történelmi kiadványai. 1830—1890-ig. E címet viseli az a jegyzek, a melyben a Magy. Tud. Akadémia összes törté-nelmi kiadványai, az árak megjelölésével, bennfoglaltának. Csekély összegben, igen szép és tartalmas szakkönyvtárt állithat össze magának bárki. A jegyzé-ket ingyen és bérmentve küldi meg a Magyar Tudományos Akadémia könyv-kiadóhivatala.

„A ranyos vidék“ címen K. Weress Sándor tordai ügyvéd közigaz-gatási, közmivelődési és társadalmi lapot indított.